

שיעור כללי

בענין מתנה על מנת להחזיר

נעסוק היום בעזרת ה' בסוגיית מתנה על מנת להחזיר הנמצאת בדף ו: בשיטות הראשונים בדברי האחרונים ובנפק"מ היוצאות מהן.

סוגייתנו

- ראה סוגיית הגמ' ו: 'אמר רבא הילך מנה על מנת שתחזירהו לי' עד 'הכי אמרינן משמיה דרבא כוותר'.
- וראה חידושי הריטב"א בסוגיין מה שביאר את ענין ה'מתנה על מנת להחזיר'.

סוגיית הגמ' בסוכה ודברי הראשונים שם

- ראה סוגיית הגמ' סוכה מו: 'אמר רבי זירא' לגבי דין הלולב.
- וראה דברי הרא"ש שם בפרק ג' בסימן ל'.

דברי הקצות החושן והדיון בדבריו

- ראה שו"ע רמא' סעיף ו' וראה מה שכתב בקצות החושן שם ס"ק ד'.
- וראה חידושי הריטב"א ותוס' רי"ד למסכת סוכה.
- וראה עוד דברי הנתיבות החולק על הקצות החושן.

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ו עמוד ב

ומיהו מתנה על מנת להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלו הוא וכשמחזירה לו הקנאה גמורה בעי כשאר הקנאות דעלמא.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מו עמוד ב

אמר רבי זירא: לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא. מאי טעמא? דינוקא מקנא - קני, אקנויי - לא מקני, ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו. ואמר רבי זירא: לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאיתי לאגמוריה שיקרא, שנאמר למדו לשונם דבר שקר.

רא"ש מסכת סוכה פרק ג

ומעשה בר"ג ורבי יהושע ור"א בן עזריה ורבי עקיבא שהיו באין בספינה ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל שלקחו באלף זוז נטלו ר"ג ויצא בו נתנו לרבי יהושע במתנה נטלו רבי יהושע ויצא בו ונתנו לר"א בן עזריה במתנה נטלו רב"ע ויצא בו ונתנו לרבי עקיבא במתנה נטלו ר"ע ויצא בו והחזירו לר"ג למה ליה למימר החזירו לר"ג דהא אפילו לא החזירו לו יצאו כולן דר"ג נתנו לרבי יהושע במתנה גמורה וכל אחד לחבירו מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה (מ) דאמר רבא הילך אתרוג זה במתנה ע"מ להחזירו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא וכן היתה מתנת ר"ג ולהכי תנא והחזירו לר"ג דאם לא החזירוהו לו לא יצאו אף על פי שכל אחד לא החזירו לר"ג כן היתה המתנה שכל אחד יתנהו לחבירו ויחזירוהו לבסוף וצריך שיתנהו לו במתנה גמורה ע"מ שיחזיר ואחר שיצא בו צריך לחזור וליתנה לו במתנה בשעת חזרה אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי בבתחלה לא יצא בו דהוי כמו שאול ותדע מדאמר לקמן (דף מו ב) לא ליקני איניש לוליבא לינוקא ביומא טבא קמא דינוקא מקני קני אקנויי לא מקני ואם אינו צריך להחזיר לו במתנה נהי דקטן לאו בר אקנויי הוא ליקני ליה עד שיצא בו ולחזור לו ממילא אלא ודאי צריך לחזור וליתנה לו במתנה וקטן לאו בר אקנויי הוא.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות מתנה סימן רמא סעיף ו

הנותן מתנה ע"מ להחזיר, בין מיד בין לזמן קצוב או כל ימי חייו הנותן או כל ימי חייו המקבל, הויא מתנה לזמן הקצוב, כא] בין בקרקע בין במטלטלין, [בב] ואוכל הפירות עד אותו הזמן; כג] <ו> והוא שמחזירה לנותן לזמן הקצוב, ח אבל אם אינו מחזירה, נתבטלה המתנה. הגה: ט כד] לא קצב לו זמן להחזיר, יכול המקבל להחזיר לו כשירצה. כה] ואם הוא דבר הצריך לנותן, כגון שהוא אתרוג צימי החג, ואמר: על מנת שתחזירנו לי, בודאי נותנו שיחזירנו לו בעוד שצריך לו וצריך להחזיר לו מיד. ואם אמר: על מנת שתחזירהו, ולא אמר: לי, [טז] יכול להחזיר כשירצה (תשובת רש"י סימן אלף). הנודר לחזירו ליתן לו מתנה, י] וזו לא מהני אם נותן לו על מנת להחזיר (ריב"ש סימן שפ"א ושמ"א/ו).

קצות החושן סימן רמא

הנותן מתנה על מנת להחזיר. כתב הרא"ש פרק לולב הגזול (סוכה פ"ג סי' ל') גבי אתרוג במתנה על מנת להחזיר וז"ל, וצריך שיתנהו לו במתנה גמורה על מנת שיחזיר ואחר שיצא בו צריך לחזור וליתנו לו במתנה בשעת חזרה, אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהיה שלי כבתחלה לא יצא בו דהוי כמו שאול, ותדע מדאמר לקמן (שם מו, ב) לא ליקני אינש לולבא לינוקא ביומא טבא [קמא] דינוקא מיקני קני אקנויי לא מקני, ואם אינו צריך להחזיר במתנה נהי דקטן לאו בר אקנויי הוא ליקני ליה עד שיצא בו ולחזור לו ממילא, אלא ודאי צריך לחזור וליתנו במתנה וקטן לאו בר אקנויי הוא עכ"ל. וכ"כ הריטב"א בחידושי פ"ק דקידושין (ו, ב ד"ה הכי גרסינן) וז"ל, ומיהו מתנה על מנת להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלו, וכשמחזירה לו הקנאה גמורה בעי כשאר הקנאות דעלמא, ומסתברא שאם שעבדה לבע"ח הרי הוא משועבד (ומוחזר) [ומחזיר] וגובה ממנו לאחר חזרה עכ"ל.

אמנם לולי דברי הרא"ש והריטב"א יראה לעני"ד דמתנה על מנת להחזיר הוא כמשמעו, ואין בו תנאי הקנאה אלא שנתן לו במתנה את האתרוג עד שיצא בו והוא מתנה גמורה וחלוטה עד הזמן, ומ"ש הרא"ש דהו"ל כשאול, נראה לעני"ד דכל כה"ג לאו דין שאול הוא, וראיה מהא דאמרין בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קל"ז ע"א) אתרוג זה נתון לך במתנה ואחר כך לפלוני ונטלו ראשון ויצא בו באנו למחלוקת רבי ורשב"ג, ואמרין עלה הכא אי מיפק לא נפיק למאי יהביה ניהליה, אלא מיפק לכ"ע נפיק אלא מכרה או אכלה באנו למחלוקת רבי ורשב"ג ע"ש, ומבואר דגבי אתרוג לרשב"ג ודאי נפיק ביה כיון דס"ל דנתן לראשון הגוף א"כ שלו הוא לגמרי, ואף על גב דאמר אחר כך לפלוני לא הוי כמו שאול, ומשום דשאלו אין לו בזמן השאלה אלא לפירות, אבל אחר כך לפלוני הוי הגוף לראשון וא"כ מה לי אחר כך לפלוני או אחר כך לעצמי, והרי אחר שעה לעצמי נמי קנה המקבל את הגוף עד הזמן ושלו ממש הוא, והתנאי על מנת שתחזירהו אינו אלא משום דאם היה אומר ואחר שעה לעצמי הו"ל דינא דאחר כך דאין לשני אלא מה ששיר, וא"כ אם מכרה או אכלה לא יהיה לו שיר, ולזה מתנה על מנת שתחזירהו, היינו שנותן לו הגוף עד הזמן לצאת בו ובאופן שיהיה לו שיר אחר כך, לזה מתנה על מנת שתחזירהו לי, אבל גוף המתנה אינו אלא לזמן ונפיק ביה וכדמוכח מאחר כך לפלוני ודו"ק היטב.

...

ועיין ברא"ש פרק יש נוחלין שם (סי' מ"ו) בהא דאמרו אלא מיפק לכ"ע נפיק, אלא מכרה או אכלה באנו למחלוקת רבי ורשב"ג, וכתב עלה הרא"ש ז"ל, דלרבי דלא מהני אחר כך ע"כ הוי כמו אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתתנהו אחר כך לפלוני, ומש"ה מכרה או אכלה דלא נתקיים התנאי לא נפיק ביה ע"ש. והנה ליכא למימר דלרבי הו"ל כתנאי על מנת שיתנהו הראשון בהקנאה לשני, דהא אמר ואחר כך לפלוני ואחר מיתה אין קנין, וגם ליכא למימר דמתנה שיקנה הראשון מהיום ולאחר מיתה לשני, דזה לא הוזכר בדבריו כלל, אלא ודאי דהשני זוכה מכח הנותן ומשום דמתנה לראשון לא היה אלא עד זמן חיותו ואחריו ממילא יהיה לשני, אלא דלרבי אכלה או מכרה לא נתקיים התנאי דהו"ל כמתנה שיהיה שיר לאחריו וכל דלא שיר לא נתקיים המתנה, וא"כ על אופן זה ממש הוא דין מתנה על מנת להחזיר דגוף המתנה אינו אלא לזמן ואחר שיצא בו יהיה לעצמו, כמו באומר ואחר כך לפלוני דנפיק ביה כיון דהגוף של הראשון לזמן החיים ושיהיה שיר לעצמו אחר שיצא בו שלא ימכרו או יאכלו כיון דהגוף שלו מתנה על מנת שתחזיר לי, וכל זה נכון היטב.

ואף על גב דכתב הר"ן בנדרים דף כ"ט ע"א ד"ה אמר ליה אביי גבי היום את אשתי ולמחר אי את אשתי דלא נפקא בלא גט, וכתב שם משום דכל קנין שאינו קנין עולמית אעפ"י שהוא קנוי לזמן לגוף מכל מקום קנין פירות מיקרי וע"ש, היינו דוקא התם לענין אישות בעיני קנין עולמית, אבל גבי אתרוג הוי שלו אפילו אינו קנוי לגוף אלא לשעה, דהא קנין עולמית בממון גם לזרעו אחריו וגבי אחר כך לפלוני נפיק באתרוג.

וראיה ברורה למ"ש דמהני באתרוג אפילו אינו קנוי לגופו אלא לשעה, דהא כתב הב"י בשם הרשב"א (ב"ב קלז, ב ד"ה אם, שו"ת ח"א סי' ס"ב ות"ו) באו"ח סימן (תרל"ז) [תרנ"ח] באתרוג של שותפין והיינו אתרוג הקהל דיוצאין בו ומשום ברירה וע"ש, והיינו משום דאמרין ריש פרק השותפין שדרו (נדרים מה, ב) דסברי חכמים בשלו נכנס, וכתב שם הר"ן באורך דהא קונמות מפקיע מידי שעבוד, והעלה שם משום ברירה ושותפין הוי קנין הגוף לכל אחד בשעה שמשמש בו והו"ל כמו ואחר שעה לעצמי וע"ש באורך, וכיון דיוצאין באתרוג של שותפין משום ברירה דהוי ידיה קנין הגוף בשעה שמשמש ואף על גב דלאחר שעה הרי הוא של שותפו, וא"כ מוכח דכל שקנוי לגופו אפילו לשעה הוי שלו לענין אתרוג, ושאלו שאני דאינו קנוי לגופו אלא לפירי וזה ברור.

וכן נראה מדברי תוס' בערכין דף ל' ע"א ד"ה ולא ידענא) וע"ש שכתבו דכל דבר שסופו להחזיר לבעלים כגון שאלה ושכירות ומתנה על מנת להחזיר אינו נקנה בחליפין ע"ש, ואי נימא דמתנה על מנת להחזיר היינו קנין עולמית על מנת שיחזיר ויתנה לו בהקנאה, הרי הוא של המקבל מתנה גמורה וחלוטה, ומה שצריך לחזור ולהקנותו אינו אלא מצד התנאי, א"כ ודאי נקנה בחליפין כמו שארי מתנה, אלא ודאי דמתנה על מנת להחזיר אינו אלא לשעה ומש"ה כיון שסופו לחזור ממילא הו"ל לענין חליפין כמו שאלה ושכירות, וכל זה נראה נכון וברור.

אלא שלא מצאתי לי רב בזה, ואחר החיפוש מצאתי רב קדמון כדברינו אלה, והוא בתשובת הרא"ש כלל ל"ה סי' ב' שם כתב תשובת הרב ר' אביגדור כהן צדק וז"ל, ואותה ששנינו (סוכה מא, ב) אין אדם יוצא ידי חובתו ביי"ט ראשון בלולבו של חבירו, אף על גב דיהיב ליה בפירוש הנאת שימוש דהיינו נטילתו לצאת בו לא נפיק ביה עד דמקניא ליה קניית הגוף לשעה לכל הפחות, התם היינו טעמא דכתיב (ויקרא כג, מ) לכם משלכם דקנין הגוף משמע ולא סגי בהנאת שימוש לחוד, וא"ת הלא מתנה על מנת להחזיר קנין פירות בעלמא קרי ליה בפרק יש נוחלין (קלז, א) ונפיק ביה, יש לומר דלהכי קרי ליה קנין פירות שאינו יכול לאוכלו אבל מיהו קנין הגוף לשעה מיקרי, ובהכי סגי דולקחתם לכם משלכם משעת לקיחה קפיד רחמנא שיהיה משלו והא איכא. והכי מסיק התם בהדיא דאפילו מאן דפליג במכירה ואכילה, למיפק כ"ע לא פליגי דנפיק עכ"ל. וע"ש ויעלוז לבי שכוונתי לדעת רב קדמון.

ולפ"ז צריך לומר הא דאמרו לא ליקני אינש לולבא לינוקא כו', היינו במקנה בסתם בלי שום שיר אלא שסומך שיחזור ויתן לו המקבל אח"כ במתנה, וכה"ג בקטן לא מהני כיון דאקנויי לא מקני, הא מקנה ליה בפירוש לשעה גם בקטן מהני כיון דמתנה על מנת להחזיר ממילא חוזרת המתנה, אלא דהתנאי על מנת להחזיר היינו שישיר דא"כ אין לו אלא מה ששיר ומכרה או אכלה אין לו, ומתנה שישאר אחר שעה לעצמו. וא"כ לפי זה נחא דהקדישו הקדש ומוחזר (לקמן סעיף ז'), כיון דהוא חוזר מאליו בלי הקנאה, אלא דכי מכרה ואכלה לא נפיק ביה דהא התנה שיהיה לו שיר אח"כ באופן שיחזיר לו, ובהקדש כיון דקנוי לגופו לשעה יכול להקדישו והתנאי מתקיים דהא מחזיר לו ודו"ק. ועיין בסוכה דף מ"ו בהא דלא ליקני לולבא לינוקא בפירוש רש"י שם (ד"ה לא ליקני) נראה דמקנה לו בסתם וכמ"ש:

חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף מו עמוד ב

ואמר רב זירא לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא. פי' ביום ראשון דבעינן משלכם.

מאי טעמא ינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני. יש אומרים דוקא בנותן לתינוק סתם במתנה גמורה אבל בנותן לו במתנה על מנת להחזיר לא דכיון דעל מנת כן נתנו לו אין אנו צריכין להקנאותו של קטן, ואף על גב דכל מתנה על מנת להחזיר לא חזרה המתנה אלא בהקנאה גמורה וקני על מנת להקנות הוא כדאיתא בנדרים (מ"ח ב') וכדפרישנא התם ובפרק יש נוחלין (ב"ב קל"ז ב'), מ"מ כיון שאין הקטן הזה יודע להקנות וכיון שלא קיים תנאו שיחזירנו לגדול בהקנאה כראוי נמצא שבטל מתנה ראשונה ולא יצא מרשות בעלים ראשונים וכן כתבו בתוספות, ויפה דקדקו כמנהגם, אבל מדנקיט לה סתמא וסתם מתנה ביום טוב על מנת להחזיר משמע כמו שכתבנו בפרקין דלעיל, יש לנו לומר דהא דרבי זירא אפילו בנותן לתינוק על מנת להחזיר אותה וכיון שהתינוק הזה לא הוא בר אקנויי כי מקני ליה מעיקרא על מנת להקנות הוה ליה תנאי שאי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו שהוא כמפלגו בדברים והתנאי בטל והמעשה קיים, ונמצא שקנאו התינוק לגמרי אף על פי שלא חזר והקנהו לבעלים הראשונים.

ומפני זה הטעם מפקפק מורי נר"ו בלולב שלוקחין מקופה של עניים או משל רבים שיש בו זכות לקטנים שלא לצאת בו ביום ראשון, אף על פי שיש לומר דשאני התם שהנותן להקדש לכתחילה (כ) מעות וכיוצא בו שאינו דבר המסוים על דעת הפרנסים נותן שיש להם רשות לשנותן לכל מה שירצו לפי מה שפירשנו בפרק השותפין, וראוי להחמיר.

תוספות רי"ד מסכת סוכה דף מא עמוד ב

החזירו יצא ואם לאו לא יצא אי קשיא כיון שחייב להחזירו א"כ אינו יכול להקדישו והיכי הוה מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה והתנן בנדרים כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה תשובה התם הוה יחייב לי' החצר והסעודה מתנה לחלוטין ולא אמר לו עד זמן פלוני ולא נתנם לו בכל לב אלא שיבא אביו ויאכל בסעודה ואמרו חכמים שכל מתנה שאין המקבל יכול להקדישה לאו שמה מתנה וכיון דלאו שמה מתנה הרי הן של נותן והמודר אסור בהן אבל אם נתן אדם לחבירו חצרו או שדהו או חמורו במתנה עד זמן פלוני בכל לב ע"מ שלאחר אותו הזמן יחזירה לו קנה המקבל עד אותו זמן והוא אוכל הפירות שלהן עד אותו הזמן ואם רוצה להקדיש עד אותו הזמן יכול וההקדש אוכל הפירות עד אותו הזמן ולאחר הזמן חוזר לבעליו מידי דהוה אשדה מקנה שאינו קנוי לו אלא עד היובל וביוכל חוזר לבעליו ואם הקדישו הוא מוקדש עד היובל וביוכל חוזר לבעלים הראשונים וה"נ באתרוג נתנו לו במתנה עד זמן שיצא בו ולא מתנה לחלוטין שיוכל להקדישו לגמרי ובודאי אלו ה' ש"פ באותה המתנה עד אותו הזמן שיתלנו ה' יכול להקדישו לגמרי ובודאי אלו ה' ש"פ באותה המתנה עד אותו הזמן וה' משתכר ההקדש באותה פרוטה אלא שאינו דבר השווה ממון ומפני זה אינו מוקדש ולא מפני שאינו רשאי דרשאי הוא אלא שאינו שוה כלום והילכך מתנה היא וקרינן ב'י' לכם תדע דהא הדס וערבה אין בהם ש"פ אותו הדס או של ערבה ואם הקדישו בעליו אינו מוקדש שאין הקדש חל עליו יקרא לכם והם ה"נ מתנת האתרוג ע"מ להחזיר אף על גב דלא חייל הקדש עליו קרינן ב'י' לכם.

נתיבות המשפט ביאורים סימן רמא

ובקצה"ח [סק"ד] החליט להלכה שא"צ קנין כשמחזיר, שיש קנין גוף לשעה. והא שכתב הר"ן בנדרים כ"ט דכל קנין שאינו עולמית לא הוא רק קנין פירות, לא כתב זה רק לענין אישות דבעינן קנין עולמית וכו', ע"ש [בד"ה ואף על גב דכתב הר"ן].

וליתא דהא בר"ן שם מביא ראיה מהמוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג לענין ביכורים, ולדבריו יהיה יכול להביא ביכורים, כיון שבשנים אלו גם הגוף שלו יכול לומר האדמה שנתת לי [דברים כ"ו י'], אלמא דאפילו בממון כל שאינו קנין עולמית קנין פירות הוא.

ומה שהקשה בקצה"ח [שם בד"ה וראיה] בהא דב"ב קל"ז ע"א [באתרוג זה נתון לך במתנה ואחר כך לפלוני, דהראשון יוצא ידי חובתו מטעם דאי מיפק לא נפיק למאי יהביה ניהליה, וכתב הרא"ש שם [פ"ח ס"ו מ"ו] דהוי כמ"ש אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתתנהו לפלוני אחר כך וכו', וע"ז הקשה בקצה"ח דהא אמר ואחר כך לפלוני לאחר מיתה אין קנין וכו', ע"ש. לק"מ דהא באתרוג אין לו אכילת פירות אחרים רק לצאת בו, ולא ניתן לראשון רק לקיים בו מצות נטילה כמ"ש הרשב"ם שם ע"ב בד"ה דאי מיפק ע"ש, ועל כרחך היתה כונתו כמו מתנה על מנת להחזיר דהיינו תיכף כשיצא בו יתנהו להשני, ואחר כך דקאמר היינו אחר שיכלה קנין פירות שלך, דאחר כך משמע בשעה שלא יצטרך כמ"ש הסמ"ע בסימן רמ"ח ס"ק ט"ז והוא מדברי הרשב"ם בב"ב [שם ע"א ד"ה ה"ג בהלכות גדולות] ע"ש, דהא אחר שיצא בו שוב א"צ לו דהא ליכא אכילת פירות יותר רק לצאת בו.

ומה שהביא ראיה מאתרוג של קהל, ג"כ לאו ראיה הוא, דשם ג"כ י"ל דהוי כאילו התנה בשעת קנין דיהיה לכל אחד בשעת נטילה במתנה על מנת להחזיר, וכ"כ הרשב"א [המוכר בקצה"ח שם] בהדיא.

ומ"ש בקצה"ח [שם ד"ה אלא] שמצא בתשובת הרא"ש בשם ה"ר אביגדור שכתב כך. אפילו אם הוא סובר כן מ"מ הא הרא"ש פליג ע"ז וגם כל הפוסקים ראשונים ואחרונים, וגם בדברי (הרא"ש) [הרא"א] יש לפרש דלא פליג על כל הפוסקים, לכן העיקר כהרא"ש והריטב"א וכל הפוסקים דצריך קנין כשמחזיר.

אבני מילואים סימן כח ס"ק נג

מנחת ברוך סימן צב

וכן נראה (דאין) רא'י דמהני קנין הגוף לשעה לענין לכם מהא דאמר' פ' לולב הגזול (דף ל"א) אבל גזל עצים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עצים ע"ש והוא משום תקנת מריש ומסיק שם בגמ' הני מילי בגו שבעה אבל לבתר שבעה הדר בעינן ע"ש, ומשום דמצוה משוי' לי' כל שבעת ימי החג כבנין קבע וכמו שפי' רש"י שם ע"ש. ומבואר דאע"ג דלא הוי קנין הגוף רק לשבעה ימים נמי מהני, ואין לומר משום דגבי סוכה נפיק נמי בשאלה דהא אמרו שם אבל גזל עצים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עצים והיינו אפי' לר"א דס"ל שם בתוקף חבירו מסוכתו דאינו יוצא בסוכה שאולה ע"ש ומבואר שם דאפי' לר"א יוצא ידי סוכה בגזול עצים ומשום תקנת מריש דאינו אלא לגו שבעה ומוכח דאפי' לר' אליעזר דבעי לכם בסוכה כמו בלולב סגי בקנין הגוף לשעה דהא אחר החג הדרא לבעלים.

ולשיטת הרא"ש והריטב"א דס"ל דלא מהני קנין הגוף לשעה תיקשי מהך דגזל וסיכך בהם וצ"ע.

ובלא"ה ח"ל דלהני כחוסא נפרש הא דר"ז לא לקני אונס הושענא לינוקא ביומא טבא קמא בננוי אחריתא . דח"ל דר"ז לא חייבי כלל שטון הלולב לינוקא ללאח ביה . אלא דחייבי שאנין של מינוקות היו שולחין אותן להניח הושענא ללולב דחייבי הערבה . וע"ז אמר ר"ז שהנותן הערבה לינוקא ביו"ט ראשון . לא יתנו לו במתנה דמי ח"ל להאי ינוקא להקנות ההושענא לאביו . וכיו"ש ראשון בני שיהא שלו . אלא שישלח הערבה על ידיהם לאביו ודכיוצא ליה אביו יקנו אותן . ועפ"י ח"ס טובא ג"כ להרן מה שמחשבה הערבה בסוכה שם על הא דסמס מחנה גבי אחרון הוה מתנה ע"מ להחזיר . וכיון דהמינוקות ח"ל להם להחזיר ח"כ הול"ל דהמחנה בעלה למפרע . ויש לפלפל הכנה

עמוד ס"ט 227 ספחת ברוך לאבסקי, ברוך בן שמואל טאיר הדפוס ע"י תכנת אוצר החכמה

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לא עמוד א

תנו רבנן: סוכה גזולה, והמסכך ברשות הרבים. רבי אליעזר פוסל, וחכמים מכשירין. אמר רב נחמן: מחלוקת בשתוקף את חברו והוציאו מסוכתו. ורבי אליעזר לטעמיה, דאמר: אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו. אי קרקע נגזלת - סוכה גזולה היא, ואי נמי קרקע אינה נגזלת - סוכה שאולה היא. ורבנן לטעמיהו, דאמרי: אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו. וקרקע אינה נגזלת, וסוכה שאולה היא. אבל גזל עצים וסיכך בהן - דברי הכל אין לו אלא דמי עצים. ממאי - מדקתני דומיא דרשות הרבים, מה רשות הרבים קרקע לאו ידידה הוא - סוכה נמי לאו קרקע ידידה הוא. ההיא סבתא דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמרה ליה: ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הוו יתבי! צווחה ולא אשגח בה רב נחמן. אמרה ליה: איתתא דהוה ליה לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדי צווחא קמייכו ולא אשגחיתו בה? אמר להו רב נחמן: פעיתא היא דא, ואין לה אלא דמי עצים בלבד. אמר רבינא: האי כשורא דמטללתא דגזולה, עבדי ליה רבנן תקנתא משום תקנת מריש. - פשיטא, מאי שנא מעצים? - מהו דתימא: עצים שכיחי, אבל האי לא שכיחא, אימא לא - קא משמע לן. הני מילי - בגו שבעה, אבל לבתר שבעה - הדר בעיניה. ואי חברו בטינא, ואפילו לאחר שבעה נמי - יהיב ליה דמי.

שו"ת הרשב"א חלק א סימן סב

שאלת /עיין או"ח תרנ"ח/ אתרוג שלקחו הקהל בשותפות כיון שאין אחד מהם יכול לאכלו היאך יוצאין בו? והא דמיא לההיא דהאחין שלקחו אתרוג מתפיסת הבית דפרק יש נוחלין (דף קל"ז ב).

תשובה אין אחד מהם יוצא בו אלא אם כן התנו שכל מי שיטלנו יהא שלו על מנת שיחזירנו או שיקנו כל הקהל חלקם לכל אחד ואחד. וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בפרק לולב הגזול והוכיח כן מההיא דיש נוחלין /דף קל"ז/. וזה לשונו ושמעין מינה דהנהו בי תרי דזבני לולבא בשותפותא לא נפיק חד מיניהו ידי חובתיה ביומא קמא עד דיהיב ליה חבריה מנאתא דיליה ואי לא לא נפיק. ולהלכה אני אומר אבל לא למעשה שאם לקחוהו הצבור לצאת בו הצבור אינן צריכין מתנה ולא תנאי מפורש. וכל אחד ואחד יוצא בו ממילא משום ברירה. דכיון דקנאוהו לצורך מצוה ואינו ראוי ליחלק עכשיו הוברר הדבר כשנוטלו זה דשלו הוא נוטל. דכל אחד ואחד נתן חלקו לחברו בשעת נטילתו דעל מנת כן לקחוהו ונשתתפו בו. וכאותה שאמרו בפרק השותפין שבגדרים (דף מ"ו ב) גבי חצר שאין בה דין חלוקה ובבבא קמא /דף נא/ בבור של שני שותפין ומטעם ברירה זו שאמרת. וההיא דפרק יש נוחלין (דף קל"ז ב) בשלא לקחוהו למצוה קאמר אלא לאכילה דעכשיו ראוי לחלוקה. ולפיכך הוה ליה דשותפין ואין יוצאין בו.

חזון אי"ש אבן העזר ער

בשריט ס' רמיה מיה נפיק צו, והא דכ' ניי כנס ריטביא דשותפין שקנו נחלה שפיר נפיק צו כן אחד דיש לו קנין בגוף זמן וכמשיכ' כרין נדרים מיה ב' נעשמה דרובי שוין המודר אסור ליכנס לאחר נראה דהתם עדיף שוין קריג' לאחד יותר מחצירו ושיקר קריג' נחר השמים הנלחי נגד ויכיו שאלה ים לו השמים זמן ואחד ים לו השמים נלח מקרי הנלחי קריג' אכל כיכי שבגוף והשמים בשותפות לעולם שפיר כל אחד משמש בגוף ומקרי גוף לענין נכס, וזה נראה גם כונת כרין שם שהביא רמ"י שיש קנין זמן מדין חצירין וכלל בלחמת בלחצירין מקרי קים גרשון כמבואר כן בסוגיא, ומה שהראשון מוכר הוא משום דחשיב כחנאיו או כמש"כ רמב"ן דנתן לו גם בגוף לעולם עד שתחיל מחנתו של שני וזה ח"ל אלא כשכיר וכמשיכ' לעי' אכל בשותפין שקנו אי קני אחד גוף שוב אין לו הפסק דמחלן בשיק לי מני, אלא עיי' טעם כרין דקנין זמן שני שותפין חשיב גוף ממש.

הועתק על ידי אוצר החכמה